

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Vrijheid en vreemdeling

door Joke van Saane De auteur is hoogleraar Zingeving en leiderschap aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Zij belicht in deze rubriek maatschappelijke verschijnselen door er net wat anders tegen aan te kijken.

We vieren dit jaar in ons land tachtig jaar vrijheid. Vrijheid staat voor vrede, voor kansen, voor groei, voor ruimte om te kunnen zijn wie en wat je wilt. ‘Vrijheid’ is een hoopvol begrip, het heeft iets stralends, zodat het ook alleen maar gepast lijkt dat we vrijheid in het voorjaar vieren. Bij vrijheid hoort zon. Na tachtig jaar ervaren we echter ook dat die vrijheid een donkere kant heeft en grenzen kent. De aarde blijkt onze behoefte aan groei en ruimte niet aan te kunnen; de balans tussen menselijke vrijheid en de leefomgeving waarin dat moet passen is helemaal zoek. Ook lijkt vrijheid niet aan iedereen voorbehouden; wij hebben die vrijheid volgens onszelf verdiend, maar anderen kunnen zomaar een bedreiging van onze vrijheid zijn.

Mensen die naar ons land komen omwille van diezelfde vrijheid, bekijken we met argwaan. Vreemdelingen zijn het, met afwijkende gewoontes en culturen, die we niet begrijpen. We ervaren de vreemdeling gemakkelijk als indringer, als bedreiging van onze vrijheid. Van individuele personen met een eigen geschiedenis, met emoties, met familie en vrienden, met waarden, met voorkeuren, maken we ze tot exemplaren van een categorie. Van een *wie* worden de vreemdelingen al snel een *wat*. Complexe individuen worden vooral eigenschappen (alleenstaand, leeftijd, geslacht, land van herkomst enzovoort) die naar protocollen leiden. De ander is

een vreemdeling over wie we controle moeten krijgen om de risico's voor onze eigen vrijheid te minimaliseren.

De angst om onze vrijheid te verliezen is na tachtig jaar zo groot geworden dat we niet alleen de vreemdelingen als bedreiging zien, maar dat we ook iedereen die een andere manier van leven en geloven heeft als vreemdeling zijn gaan zien. De ander is afwijkend, de ander is een vreemdeling die we kunnen terugbrengen tot een setje eigenschappen. We zien geen mensen meer, maar politieke tegenstanders, demonstranten, terroristen, naïevelingen.

Zolang we onze vrijheid vooral zien als de mogelijkheid om onszelf te ontplooiën en te leven zoals wij dat graag doen, verdraagt die vrijheid geen anderen, en al helemaal geen vreemdelingen. Want blijft er genoeg ruimte over voor mij als de ander dezelfde vrijheid krijgt? Wanneer het ons echter lukt om te zien dat wijzelf ook altijd een ander zijn, en als wij beseffen dat we de ander nodig hebben om onszelf te kunnen zien en te zijn, dan ontstaat er ruimte, zelfs voor de vreemdeling. Dat betekent niet dat we allemaal op elkaar moeten lijken. Dat betekent wel dat we elkaar ruimte moeten geven om de wereld op een eigen manier te beleven. Dat is niet makkelijk; sterker nog, als het lukt is het een klein wonder.